

pa se vda človeku, „ki je nekoliko rejen, nekoliko len in zelo neumen, toda za moža kakor nalašč ustvarjen“.

Zato ni čuda, da Milan in Milena, vsak po svojih skušnjah, gojita sovraštvo do vsega in do vseh, da si vedno bolj želita očiščenja in „osvobojenja od grobe teže telesa“. Pri Milanu se pokaže ta želja že kot dečku, ko skoči v ekstazi skozi okno na vrt, Milena pa je še pred poroko šla kropit neznanega mrtveca, zato se Milan veseli, ko mu mati umrje. Po tej logiki obema res ničesar ne preostane, kakor da gresta v smrt. Vsak je hodil svojo pot, toda oba sta prišla do tega rezultata, zato sta oba združena na dnu Blejskega jezera. —

Knjiga je pisana z veliko ljubeznijo, dasi smo pri Cankarju včasih občudovali že večjo sugestivno moč. In vendar nas ta logika ne zadovolji. Cankarjevi junaki hrepenijo po sreči, toda imeti jo hočejo popolno, čisto, takoj in brez truda; če je ne dosežejo, pa obupajo. Toda mi bi radi videli človeka, ki bi si sam z močno roko ustvarjal svojo srečo, korak za korakom, ki bi mu ne upadel pogum pri prvem neuspehu, temveč še z večjim zamahom poskusil drugič, tretjič, dokler se mu ne posreči. Ali res ni takih ljudi med Slovenci? Bilo bi to usodno za narod, ali pa Cankarja taki ljudje ne zanimajo. Toda kaj bi dalje o tem! Pravico ima gledati svet skozi svoje naočnike.

Dr. A. Dolar.

Anton Novačan Naša vas. II. del. (Biblioteka pisateljev sedanje dobe. III. zvezek) Založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. V Ljubljani 1913. 8°. 224 str. Broš. 3 K, vez. 4 K 50 v.

Druga knjiga našega Novačana je posvečena manom obžalovanega I. Groharja, imenom občeznanemu chef-d'oeuvre „Sejalec“, ki ga slavi istoimenska uvodna pesem v prozi: v prostem ritmu valovijo deskriptivni stihovi o njivi ter se potem razmahnejo v širji simbolični pomen. Nato je nanizanih sedmero črtic in silhuet, ne iz četrte dimenzije, marveč iz domačega žitja in bitja, zvečine mračno završenih predmetov, toda pretkanih tupatam z vlakni šaljivega in šegavega opisa, prikazanih zmeraj z mehko lagoto. Tu se vam predstavlja priletni Kuk, ko se mu je ravno na večer njegovih dni nasmehnila sreča, naklonivši mu terno, katere se veseli samo eno noč; rezki konec je s kratkimi stavki precizno zadet. Manj kondenzirani Pust psihološko razkroja kal spoznanja o vesoljni ničevosti, prvo razočaranje, ki vzklije v razboritejšem dečku: če se taki duhovi intelektualno naobrazijo, morajo zapasti temnogledemu schopenhauerjanstvu. Za tiho mašo je plačal komaj 60letni petični kmet, da bi se vrnila ubegla ženka: šele razprežano popje k trhlemu štoru. Kakor nam jo nudi Volk, take pripovedi so v zimskem času po deželi kaj navadne; v tem slučaju je seveda Novačan prevalil dušeslovno odgovornost za krvavi razplet na rame vaškega pripovedovalca. Pri sveti birmi je ostrogledi škof pred vso faro osramotil botra Coljo, kar je razdražljivemu in trdovratno ponosnemu možancu seglo tako do srca, da se mu je stemnilo v podstrešju; sklep izzveni prav diskretno. Podoben slučaj umske omračitve je eksemplificiran na Evici, ki pa se ji je zmešalo zato, ker je na Sv. Višarjih pozabila deviški venec. Poleg nežne blaznice je izdelan v akcentuiranem reliefu stari Adam, čudni vrač: v samotni bajti zdravi zno-relo stvarco, ob čigar toplim životu se prebudi v postarnih udih tajinstvenega vrača sla po pradavnem adamovskem grehu, tako da raje pogubi sebe in bolnico, nego bi jo vrnil očetu. Ugodno posrečena se mi zdi samoizpoved Evice (92), čudovito prisrčno doni nje vprašanje na uho razkuštranega padarja: „Ali nisi ti sv. Peter?“, dočim zaključne vrstice s priokusom romantične ironije razdirajo iluzijo. Tudi v naslednjem osnutku boste imeli dojem, da je pisatelj iskal in nesrečno našel klavzulo.

Sicer je zavrženi, a vendar zvesti zaljubljenec Mihelovje, ki gre na starost med trapiste, predočen s široko dobrodušnostjo v gladko kramljajočem tonu.

Zadnja povest obsega malone polovico zbirke. V duhu vidim višjo ali divinatorično kritiko, kako si bo nekoč v laseh glede problema, je-li Vaški Cyrano spočet brez Rostandovega semena ter zgolj iz nekake mode krščen na to že skoraj občno ine, ali veljaj nasprotna trditev. Skupne poteze bi bile: krepkonos, močan človek zgovorne in pesniške narave pomaga šibkemu, okornemu Adonisu približati se dekletu, dasi je na taisti naslov sam zaljubljen, zbog svoje lične nakaze vsekakor brezuspešno zaljubljen; ko je že prepozno, se izkaže, da zaželjena ženska ne gleda ravno s sovražnim očesom na vrlega nosana ... Brez ožira na rodovnik prikupnega junaka moramo priznati, da ga je avtor blagoslovil z mnogimi pristno domačimi lastnostmi; brez dvoma najde Cyrano največ hvaležnih čitateljic in bralcev, čeprav zapusti trpki okus pepela.

Splošnega dojma o Novačanovi umetnosti, izraženega pred letom, ne maram ponavljati; v resnici ni prispeval kdovekaj k razširjenju svoje definicije. Povdariti bi se dalo, da ima sočno invencijo — ako tudi bi skrbnejša obdelava katerikrat ne škodila — njegove osebe so iz kosti in krvi, ne pa teze, ki bi jih natezal po Prokrustovi postelji, hoteč jih utelesiti. V podrobnosti morda veste ali sumite, da ni tako, kakor stoji pisano pred vami, a se težko ubranite celoti, enotnemu plodu in izlivu intuicije. Iz knjige veje pomladni dih nanovo razbrazdanih njiv, vonj smoljavih smrek, le trenutkoma zapahne začinjeni haut-goût. Redko si dovoli njegov slog tak-le polet v ptičjo perspektivo: Tokrat se je odtrgal od vasi star možicelj (77) ... Jezičnih nedostatkov in morebitnih ostalih hib mogoče kdo drugi naribari.

Ant. Debeljak.

Vojska na Balkanu. Priredila c. kr. prof. Anton Sušnik in dr. Vinko Šarabon. Založila Katoliška bukvarna v Ljubljani, 40. 13 sešitkov. Cena sešitku 40 vin.

S 13. sešitkom so zaključeni vojni dogodki do sklenjenega premirja. V uvodu sta nam pisatelja podala kratek zemljepisni in zgodovinski oris balkanskega polotoka; vanj je vpletenih nekaj narodnih spominov in zanimiv potopis Slovence Kuripešiča iz l. 1530. Nato se vrstijo najvažnejši podatki o vojskujočih se državah in o vzrokih vojske; kar se tiče Srbije, sledita v glavnem temeljitemu poznavatelju razmer dr. J. Cvijiću, glede Bolgarije pa dr. Kleantesu Nikolaidesu, strokovnjaku v macedonskem vprašanju. Sklene se balkanska zveza in ves Balkan zažari v plamenu, ki ga skušajo pogasiti velesile, toda brez uspeha. Živo nam slikata boje posameznih držav. Črna gora začne deset dni prej kakor drugi zavezniki; Dečić, Tuzi, Bjelopolje, Berane so postaje njih uspešnih bojnih operacij. Plastičen je obširni opis bolgarskih junaških činov: lozengradska bitka, poraz turške armade pri Ljule-Burgasu in pohod proti Čataldži. Grška je poslala v boj dve armadi: epirotsko in tesalsko. Čudeže junaštva so pokazali Srbi: bitka pri Kumanovem, Srbi v Skoplju, boji okrog Prilipa in strašni poraz Turkov pri Bitolju. — Delo je pisano pregledno, temperamentno in okrašeno z mnogimi ilustracijami; glede slik bi želeli nekaj več kritične izbire. Pokrajinske slike ohranijo knjigi stalno vrednost; razne momentne skice vojnih poročevalcev so parkrat prikrojene po okusu „*Interessantes Blatt*“. Da se tudi ni moči ogniti mistifikacijam, kaže na pr. slika Ise Boljetinca (str. 187). Motijo nas pri tem eminentno narodnem delu predvsem razni bojni načrti z masivnim nemškim besedilom.